

Sporen van slavernij zijn overal te vinden

In het Prinsessehof werkten zwarte knechten en een grietman uit Lemmer had aandelen in een plantage waar slaven werkten. Friese plaatsen met een slavernijband staan nu in een gids.

Anja van der Laan

Harlingen | Het weeshuis voor doopsgezinden in Harlingen profiteerde van de slavernij: in 1746 kreeg het ruim zesduizend gulden uit een erfenis voor de verkoop van een koffieplantage in Suriname en de veertien slaven die er werkten. Het weeshuis staat er niet meer, maar de locatie staat vermeld in de *Gids Slavernijverleden Nederland*, die vorige week uitkwam.

Honderd plaatsen die verbonden zijn met de slavernij zijn erin opgenomen: van woonhuizen van plantagehouders tot het standbeeld voor de omstreden VOC-bestuurder Jan Pieterszoon Coen en de kerk in Middelburg waar dominee Bernardus Smytegelt (1665-1739) preekte tegen de slavernij. Samenstellers Diennek Hondius, Nancy Jouwe, Dineke Stam en Jennifer Tosch willen met de verhalen achter deze honderd locaties de keerzijde laten zien van de gouden eeuw in Nederland.

Ook Friese families investeerden in plantages op de Antillen, in Suriname en in Amerika. Vijf Friese locaties zijn opgenomen in de gids, waaronder het weeshuis in Harlingen dat in 1746 geld kreeg van Wytske Broers-Groenewoud.

De plantage in Suriname was niet van Broers-Groenewoud zelf, maar van neef Jacobus (1697-1737), die weer de zoon was van een slavin en plantagehouder Dirk Groenewoud. Jacobus groeide op in Harlingen bij zijn tante en werd later advocaat in Suriname. Daar begon hij – als zoon van een tot slaaf gemaakte – uiteindelijk zelf een koffieplantage, waar hij de veertien slaven van zijn tante liet

werken. In het Hannemahuis in de stad is een portret te vinden van zijn tante Wytske.

Over het Prinsessehof in Leeuwarden, stadspaleis van de Friese Nassaus, wordt vermeld dat daar in de achttiende eeuw drie zwarte knechten woonden en werkten. Een van hen, Jean Rabo, werd gepromoveerd tot kamerdienaar aan het hof in Den Haag en verdiende daar per jaar vijfhonderd gulden mee. Als knecht in Leeuwarden zat hij nog op een salaris van 120 gulden, gelijk aan dat van een lakei.

Jacobus – zoon van een slaaf – begon uiteindelijk zelf een koffieplantage, waar hij slaven liet werken

Voor slavenhouder en bestuurder Pieter Stuyvesant zijn meerdere standbeelden of monumenten opgericht, maar alleen het monument in Peperga is opgenomen in de gids. Stuyvesant is vermoedelijk gedoopt in de oorspronkelijke kerk aan de Pepergaweg in het dorp. Zijn vader was hier predikant.

Andere Friese locaties met banden met de slavernij zijn Andringastate

Andringastate in Lemmer. In het vroegere huis van de grietman, die dankzij een erfenis slavenhouder werd, zitten nu winkels en een bed and breakfast.

Foto: Simon Bleeker

in Lemmer – gebouwd voor grietman Regnerus Livius van Andringa de Kempnaer (1752-1813) die van zijn vader aandelen erfde in plantages in Zuid-Amerika – en het koffiehuis van Jan Herlein dat ooit op de hoek stond van de Nieuwestad en de Sint Jacobsstraat in Leeuwarden. Herlein publiceerde er in 1718 het allereerste boek over de kolonie Suriname. In zijn *Beschryvinge van de volkplantinge Zuriname*

schreef hij onder andere over de omgang tussen kolonisten en slaven.

Geld voor elke slaaf

De slavernij in de Nederlandse Cariben werd afgeschaft in 1863. In het boek staat een overzichtkaart met woonplaatsen van slaveneigenaren die vanwege deze afschaffing compensatie kregen. Daarop is te zien dat er geld ging naar onder andere Dok-

kum, Leeuwarden, Sloten en Sneek. Voor elke slaaf in Suriname kreeg een eigenaar driehonderd gulden uitgekeerd, voor een slaaf in de Nederlandse Antillen tweehonderd.

De gids maakt deel uit van onderzoeksproject Mapping Slavery. Eerder verscheen een wandel- en fietsgids langs sporen van het slavernijverleden in Groningen. Een gids voor Fryslân is in de maak.

Gids Slavernijverleden Nederland. Diennek Hondius, Nancy Jouwe, Dineke Stam, Jennifer Tosch. LM publishers, 15 euro. De gids is in het Nederlands en het Engels

